

RUUKKU Taiteellisen tutkimuksen kausijulkaisu
Studies in Artistic Research
Tidskrift för konstnärlig forskning

Numero 20 (2023)

ARTIVISMI

Pääkirjoitus
ruukku.journal.fi

Eläköön artivismi!

MARI MÄKIRANTA JA VESA PUURONEN

Artivismi-teemanumeroamme inspiroi modernin taidekäsityksen purkaminen ja tila, jossa taiteen tuottamat ihanteet, työskentelytavat ja sisällöt ovat muuttuneet. Tämä mahdollistaa myös eri taidekäsitysten väliset neuvottelut ja kamppailut. Aktivistisen taiteen taidehistorialliset kontekstit paikantuvat muun muassa 1900-luvun alun avantgardeen, saksalaiseen ekspressionismiin, feministiseen taiteeseen ja sekä 1960-luvun sodanvastaisiin ja antirasistisiin kansalaisoikeusliikkeisiin. Tieteen historiassa aktivismi on ollut olennainen osa eurooppalaisen sivistyneistön itseymmärrystä ja toimintakulttuuria. Tänä päivänä, kun taidekäsitykset ovat muuttuneet, myös tiedekäsitykset ovat murroksessa. Pieniä liikeyksityksiä esimerkiksi tiedeaktivismin suuntaan, teorian ja käytännön uudelleen yhdistämiseen, näkyy myös Suomessa.

Täällä pohjoisessa, jossa teemanumeron esipuheen kirjoittajat asuvat ja työskentelevät, yksi ajankohtaisimmista aktivistisen taiteen yhteisöistä on *Suohpanterror*. Saamelaisaktivisteista ja -taiteilijoista koostuva yhteisö on elävä esimerkki taiteesta, joka ottaa kantaa saamelaisten oikeuksiin ja heidän kokemaansa syrjintään, rasismiin ja Saamenmaan kolonialisoimiseen. Pohjoiseen liittyy myös Puheenvuoroja-osiossa oleva, mediataiteilija **Arttu Niemisen** *Aktivismia Aalistunturilla* -videoteos. Teos ottaa osaa keskusteluun, jossa luontoaktivistit ja Elokapiina protestoivat Metsähallituksen Aalistunturilla, Suomen Lapissa, aloittamia metsähakkuuta vastaan. Puheenvuoro-osiossa on lisäksi Chicagossa toteutettu, taiteilija **Aram Han Sifuentesin** haastattelu. **Brandon Bauerin** kanssa käydyssä keskustelussa taiteilija kuvaa näyttelynsä *Let us vote!* tavoitteita. Ompelutekniikoiden, eri etnisten ja ylisukupolvisten ryhmien kanssa työskennellessään taiteilija vaatii tiloja maahanmuuttajayhteisöille. Ompelupiireistä tulee voimaantumisen ja protestoinnin paikka sekä foorumi demokratian, kansalaisuuden ja poliittisen osallistumisen kysymyksille.

Poliittisesti muutosvoimaisella ja kantaaottavalla taiteella on keskeinen sija muun muassa ympäristönsuojelua, sukupuolen moninaisuutta tai antirasismia ajavissa kamppailuissa. Koska taideaktivismiin liittyvä työskentely on usein radikaalia ja uutta etsivää sekä ihmisiä ja ympäristöjä integroivaa, se on myös tietovaltasuhteisiin sidottua. Teemanumerossamme lähestymme taideaktivismia performatiivisena taiteena, johon liittyvät kysymykset vallan, materian ja representaation välisistä suhteista. Keskitymme yhtäältä siihen, miten taide erilaisissa luovissa muodoissaan sisältää poliittisia pyrkimyksiä ja toisaalta siihen, miten poliittinen toiminta voi olla luovaa. Artivismi, jonka lähtökohtana ovat tutkijan, taiteilijan, aktivistin ja eri yhteisöjen intressit, voi liittyä sekä henkilökohtaisiin että

poliittisiin alistamisen, vastarinnan ja voimaantumisen pyrkimyksiin. Aktivismi taiteellisen työskentelyn muotona voi olla myös hiljaista ja haparoivaa, kokeilevaa ja etsivää. Joskus se voi johtaa yhteiskunnallisiin muutoksiin ja toisinaan se voi näyttäytyä hitaina, lähes näkymättöminä liikkeinä ja voimina.

Teemanumeromme ekspositiot osoittavat, että aktivismi vaatii jatkuvaa improvisaatiota ja mielikuvitusta. Aktivismia kuvaakin hyvin koloniaalisuus-, dekolonialismi- ja alkuperäiskansakeskusteluista tuttu episteemisen tottelemattomuuden käsite, jonka avulla on mahdollista haastaa valtavirtatieteiden tuottaman tiedon lisäksi vakiintuneita taiteen tuottamisen tapoja. Taiteellisen tutkimuksen ja aktivismin konteksteissa onkin kiinnostavaa, millaisia yhteiskunnallisia ja taiteen vaikuttavuuteen liittyviä seurauksia vakiintuneiden ontologisten ja epistemologisten kysymysten haastamisella on. Miten taiteilija-tutkija asemoituu, kun aktivistinen taide on osa julkista tilaa, joka kurottautuu gallerioiden ja taidemaailman instituutioiden ulkopuolelle? Mitä tapahtuu, kun taiteen lähtökohtina ovat sekä henkilökohtaiset että poliittiset alistamisen, vastarinnan ja voimaantumisen kokemukset? Marginaalista on mahdollista nähdä toisin, kyseenalaistaa annettuna otettu. Tutkimusekspositiot liittyvät seuraaviin asiayhteyksiin ja luovat uudenlaisia, keskenään jännitteisiäkin suhteita ilmiöiden välille:

Gian Luigi Biagini (Anartist) haastaa ekspositiossaan tilan hallintaa kapitalistisessa yhteiskunnassa. Hallinta noudattaa hänen mukaansa kapitalismin yhdenmukaistavaa logiikkaa. Biaginin tavoitteena on luoda tähän tilakäsitykseen halkeamia ja katkeamia performatiivisilla installaatioilla, joita on toteutettu Helsingin rautatieaseman lähitöllä. Biagini pohtii taiteellisen ja tieteellisen käytännön välistä suhdetta ja toteaa, että ensiksi mainittu nousee alitajunnasta ja anarkistisruumiillisesta ekspressiivisyyden tarpeesta. Taiteellinen käytäntö ei suuntaudu selkeästi määritellyn tiedon kohteeseen, kuten tieteellinen käytäntö hänen mukaansa tekee.

Viimeisten vuosikymmenten aikana ainakin ihmis- ja yhteiskuntatieteiden kehitys on osoittanut, että myös tieteiden tiedonkohteet voivat olla epäselviä ja että myös tieteellistä käytäntöä voivat ohjata anarkistisruumiilliset tarpeet. Tieteellinen ja taiteellinen käytäntö ovat lähestyneet toisiaan. Viime aikoina tähän lähentyneeseen ovat vaikuttaneet myös materiaaliset uhat koko ihmiskunnan tulevaisuudelle: luontokato ja ilmastonmuutos. Nämä uhat ovat pakottamassa meitä luopumaan ihmiskeskeisestä, luonnonhallintaan, ja 1700-luvun edistysuskoon perustuvasta maailmankuvasta.

Pekka Niskasen tutkimusekspositio käsittelee kolmea erilaista puutarhaa, jotka sijaitsevat maantieteellisesti etäällä toisistaan. Kahta puutarhoista, Lounais-Algerian pakolaisleireillä sijaitsevaa *Sahrawi-sandoponic* -puutarhaa ja Helsinki Biennaalissa 2023 esillä olevaa *Helsinki Sandoponic* -puutarhaa yhdistää innovaatio. Puutarhoissa hiekan ja veden yhdistelmää käytetään perinteisen maaperän sijaan. *Helsinki Sandoponic Garden* on Pekka Niskas^{en} ja **Mohamed Sleiman**

Labatin vuonna 2018 perustaman taiteellisen tutkimusryhmän *PHOSfate* projekti. *PHOSfate Garden* käsittelee Saharan väestön kohtaamia epäoikeudenmukaisuuksia ja Itämeren rehevöitymistä. Pakolaisuus on osa globaalia epäarvoistumista ja epäoikeudenmukaisuutta. Rehevöityminen aiheuttaa taas trauman Itämerelle ja sen rannoilla asuville asukkaille. Traumasta selviytyminen ja siitä paraneminen onkin kolmannen, Pariisin yhteisöpuutarhaa ja Helsingin *PHOSfate Gardenia* yhdistävä näkökulma. Pariisin *Jardin Truillot'* n yhteisöpuutarha luotiin Bataclanin terrori-iskun jälkeen vuonna 2015 auttamaan teatterin lähellä asuvia ihmisiä. Puutarhoillaan Niskanen ottaa osaa ympäristöoikeuden ja ekologisen oikeudenmukaisuuden keskusteluihin. Epäoikeudenmukaisuuden tunnistaminen ja tunnustaminen on olennainen osa aktivismia. Ensisijainen vastarinnan paikka ei ole vain taiteessa, vaan sitä tapahtuu myös yhteisöllisissä ympäristö- ja puutarhaulottuvuuksissa.

Kaisu Koski käsittelee ekspositiossaan vuonna 2020 perustamansa monitieteisen tutkimusryhmän *Citizen Surgery* - kollektiivin työskentelyä. Kollektiivi koostuu taiteilijoista, kriittisistä posthumanisteista, antropologeista ja aktivisteista Isossa-Britanniassa ja Alankomaissa. Kollektiivi kääntää huomionsa lajien oikeudenmukaisuuteen, haastaa eläinperäisiä ruokajärjestelmiä ja pohtii lihaan liittyvää kognitiivista dissonanssia. Koski esittää ekspositiossaan, miten performatiivisilla, osallistuvilla ja fiktionaalisilla praktiikoilla on kyky tehdä eri ilmiöistä kokeellisia. Kollektiivi haastaa käsityksiämme paitsi lajeista ja lajienvälisistä suhteista, myös suhteestamme ruokaan ja ruokajärjestelmiemme epäoikeudenmukaisuuksiin. Poikkitieteellinen kollektiivi, sen harjoittamat rituaalit, ovat osa yhteiskunnallista muutosta ja vaihtoehtoisten tulevaisuuksien rakentamista.

Marija Griniukin ekspositio liittyy liettualaiseen arkkitehtuuriin ja julkiseen taiteeseen sekä taiteessa rakentuviin, Liettuan neuvostomiehitystä ja siirtomaamenneisyyttä käsitteleviin merkityksiin. Liettuan kaupunkimaisemat muuttuivat radikaalisti 1950–1980-luvuilla, jolloin maassa purettiin historiallista muistia kantavia rakennuksia ja julkisia taideteoksia, ja rakennettiin

tilalle uutta. Griniuk on tutkinut julkisten tilojen liikettä ja muutosta vuodesta 2012. Hän on asunut Vilnassa ja Kaunasissa, joissa molemmissa kaupunkikuva on muuttunut radikaalisti. Griniuk hyödyntää muistin ja muistamisen ja ruumiin käsitteitä työstäessään teoksiaan, joihin siivilöityy henkilökohtaisen, poliittisen ja muistamisen suhde. Monet neuvostoajasta muistuttavat julkiset monumentit ja rakennukset purettiin heti Liettuan itsenäistyttyä vuonna 1991. Kuitenkin vielä vuosina 2012–2015 patsaita ainoastaan peitettiin koriste-elementeillä, kuten kuparilevyillä tai siirrettiin muualle. Neuvostoliiton jälkeisenä aikana vuodesta 1991 lähtien, vuosikymmenien ajan, liettualainen kansallinen ylpeys kietoutui osaksi menneisyyden tuskallisiakin muistutuksia. *Rakentaminen*(2012–2016) -sarjassaan Griniuk kutsuu meidät esteettiseen dialogiin unohtamisen sijaan. Hän reflektoi taideteoksen

luomisprosessia hetkinä, jolloin Liettuan tuskallisen menneisyyden merkit purettiin julkisesta kaupunkikuvasta. Teoksissa muisti ruumillistuu taideteokseksi.

Fabiola Hernandez Cervantesin ja **Maria Huhmarniemen** ekspositio *Ompe-lua materiaalsen sensitiivisyyden puolesta, traditionaalisesta aktivistiseen ompe-luun* kuvaa pohjoisen villan ja meksikolaisen hyönteisiä hyödyntävän langanvärjäystekniikan kohtaamista lappilaisessa maisemassa. Kirvoja on käytetty värjäamisessä tuhansia vuosia, ja Cervantes toi tämän vanhan tiedon Lappiin. Ekspositiossa hän ja Huhmarniemi kuvaavat ja rakentavat siltaa vanhan alkuperäiskansatiedon ja nykyisen taidetutkimuksen välille. Teoksessa yhdistyy pyrkimys kolonialismin toteuttaman tiedonmurhan (epistemecide) kumoamiseen revitalisoidulla perinnetietoa ja taiteellisen tutkimuksen ja teorian muuttamiseen konkreettiseksi käytännöksi käsityön ja käsityöaktiivisuuden, craftivisuuden kautta. Käyttämällä kirvojen tuottamaa väriä käsitöissä tuodaan esille Amerikan kolonialistista historiaa ja alkuperäiskansojen kestävyttä satojen vuosien kolonialistisen sorron alla. Kolonialismin ja kestävyuden historia yhdistää Meksikon alkuperäiskansoja ja Lappin alkuperäiskansaa saamelaisia. Kuten yhdistää myös perinteinen käsityö ja sitä koskeva tieto. Tämä tieto ja käsityöntaito ovat vaihtoehto länsimaisen digitalisointihuman kanssa, joka vieraannuttaa ihmisen entistä suuremmassa määrin työnsä tuotteista, itsestään ja muista ihmisistä. Käsityöaktiivisuus näyttää käyttäntöön antikapitalismina ja dekolonialisaationa.

Heidi Pietarisen ja **Amna Qureshin** ekspositio *Elämä taiteen ja veren välissä* perustuu Qureshin ja Heidi Pietarisen toteuttamaan biotaideprojektiin. Projektissa etäännyttiin konventionaalisista materiaaleista, menetelmistä ja laboratorioista hyödyntämällä poron verta elävänä muotoiluvälineenä. Ekspositiossa tarkastellaan materiaalista tuotantoa tai käytäntöä, jossa käytetyllä verellä voidaan ajatella olevan erityinen toimijuus. Veren, hyönteisten, muiden eliöiden ja eläinten yhteisvaikutus tuottaa uusia muotoiluratkaisuja. Taideperustaisen tutkimuksen kautta ekspositiossa yhdistetään bioteknologia, biotaide ja visuaalinen kartografia ja tiede. Biotaide kritisoi ja haastaa valtavirtabiotieteitä luomalla perustaa uusille tutkimuskysymyksille ja urauurtaville teknologioille. Veren käyttö haastaa tutkijoiden ajattelua ja muuntaa kokemuksia materiaaleista tiedoksi. Veri auttaa löytämään tilan nykyhetkeen sidottujen ja kestävien pintakuvioiden suunnitteluun.

Nat Grantin ja **Nicky Stottin** ekspositio *Terrania* tarkastelee tekstistä ja musiikista koostuvan podcastin muodossa ilmastokatastrofin jälkeistä maailmaa sukupuoli-, queer- ja vammaisuusnäkökulmista. Ekspositio sisältää äänen lisäksi öljyliitukuvia. Podcast-draama metsistä ja ilmastohätilasta on syntynyt covid-sulke-misen jälkeisessä yhteisessä kohtaamisessa, jossa globaalisti kohdattu sairauden vaara on ohitettu mutta ilmasto- ja ympäristökriisitietoisuus on kohonnut. Tätä tietoisuutta podcast pyrkii muuttamaan toiminnaksi. Sukupuoli-, queer- ja vammaisuus-näkökulmat kietoutuvat podcastissa yhteen köyhyyden ja kodittomuuden

teemojen kanssa muodostaen antikapitalistisen kokonaistaideteoksen ja kehoituksen toimintaan, barrikadeille.

Numerossamme julkaistaan myös **Leena Raappana-Luiron** luento, jossa graafinen suunnittelu, maku, esteettiset ihanteet ja taiteen arvottaminen ovat ymmärrettävissä poliittisina, visuaalisen alueella vaikuttavina voimina.

Artivismi liittyy maailman aineellisiin ulottuvuuksiin ja materiaalisiin ristiriitaisuuksiin. Se on pyrkimystä kohti muutosta, liikettä ja eiessentialisoivaa maailman ja yhteiskunnan hahmottamisen tapaa. Tähän alati käynnissä olevaan liikkeeseen kutsumme lukijamme ja kokijamme mukaan!

Rovaniemellä 1.10.2023, Miina Sillanpään ja kansalaisvaikuttamisen päivänä
Mari Mäkiranta ja Vesa Puuronen

9/11/2023

RUUKKU – Studies in Artistic Research. Julkaisija: Taideyliopisto, Aalto-yliopisto, Lapin Yliopisto. www.ruukku.journal.fi

Tämä pääkirjoitus julkaistiin alun perin verkkosivumuotoisena. Tämä PDF on luotu vuonna 2026, ja siinä on alkuperäisestä poikkeava ulkoasu.

Tekijänoikeus ja lisenssi: Tekijänoikeus pysyy tekijällä. Julkaisija soveltaa numerosta 15 eteenpäin Creative Commons -lisenssilauseketta: Kaikki tämän kausijulkaisun sisältö, pois-sulkien yksittäiset logot, kuvat, ääni- ja videotiedostot ja muut taiteelliset tuotannot on lisen-soitu Creative Commons Nimeä-EiKaupallinen-EiMuutoksia 4.0 Kansainvälinen -lisenssin alle.